

SAK 36/16 NY STORTINGSMELDING OM BÆREKRAFTIGE BYAR OG STERKE DISTRIKT

Saksopplysning

Regjeringa er i gang med å utarbeide stortingsmelding om «Bærekraftige byar og sterke distrikt». Ei stortingsmelding om utviklinga av distrikts- og regionalpolitikken som vert lagt fram kvart fjerde år. Stortingsmeldinga skal leggjast fram tidleg i 2017, der frist for innspel til arbeidet er satt til september 2016. For fyrste gong blir distriktpolitikk og politikk for byar samla i ei melding.

I sak 28/16 drøfta Regionrådet for Hallingdal innspel til vidare saksførebuing.

Tema som vart drøfta:

- Næringsutvikling, reiseliv
- Kompetanse
- Landbruk, lokal foredling
- Ressursutnytting
- Natur, kultur
- Kommunikasjon
- Statlege arbeidsplassar til distrikta
- Deltidsinnbyggjarar/fritidshus/hyttepolitikk

Det er og eit samarbeid med Fjellnettverket for å koma fram til felles innspel som har størst mogleg tyngde i det vidare arbeidet.

I styremøte i Fjellnettverket 2.6.2016, sak 19/16, vart innspel til «bærekraftige byer og sterke distrikter» drøfta. Førebelse sentrale punkt i drøftinga:

- *Landbruk/reiseliv*
- *Deltids-innbyggeren*
- *Infrastruktur (bredbånd og vei)*
- *Kompetanseheving*
- *Differensiert Arbeidsgiveravgift*
- *Fjellsatsinga - videreføring*

Saman med Fjellnettverket er det laga ein mal der innspel er sortert i forhold til spørsmål som det er bede om innspel på, vedlegg 1. Dette bør vera eit god grunnlag for vidare drøftingar og prioriteringar.

Ål 17.6.2016

Knut Arne Gurigard
Dagleg leiar

Vedlegg 1: Samanstilling innspel til stortingsmelding om «Bærekraftige byar og sterke distrikt»

BÆREKRAFTIGE BYER OG STERKE DISTRIKTER

Regjeringen ønsker innspill på:

- **Vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet**
- **Distriktpolitikk under nye forutsetninger**
- **Samordnede løsninger og attraktive bomiljø**
- **Utfordringer i hovedstadsregionen**

VEKSTKRAFTIGE – BO OG ARBEIDSMARKEDER I HELE LANDET

Hvordan kan stat, kommuner og fylkeskommuner legge til rette for et konkurransedyktig næringsliv og tilgang på kompetent arbeidskraft i lokale arbeidsmarkeder med ulike utfordringer?

- (St.mld. 25) Skape samarbeid mellom lokale, regionale og statlige styresmakter som bygger opp under en helhetlig utvikling i fjellområdene
- (St.mld. 25) 6.2.2. offentlige tiltak og politikk som er viktig for fjellområdene

Desentralisert utdanningstilbud

- (St.mld. 25) Tilgang på både videregående og høyere utdanningstilbud er ei utfordring for mange av fjellområdene, på linje med andre distriktsområder med store avstander til større senter. Kunnskapsdepartementet legger derfor vekt på at det må legges til rette for desentraliserte utdanningstilbud. Dette er nærmere omtalt i kapittel 5,7.
- (F) Ungdommen i distriktene må fortsatt reise ut for å ta høyere utdanning, spisskompetanse og skaffe seg annen viktig livserfaring. Den digitale utviklingen er et viktig hjelpemiddel for desentral utdanning, spesielt godt voksne med behov for faglig påfyll og videreutdanning. Godt over 60 lokale utdanningssentra er etablert gjennom de siste 20 årene nettopp for å komme i møte dette behovet, og de samarbeider bredt med høyskoler og universiteter. Disse studentene faller mellom flere stoler i utdanningssystemet, og har ikke en egen plass i norsk utdanningspolitikk. Den desentrale og fleksible utdanningen med høyskoletilbud må bli anerkjent inn i det norske utdanningssystemet, hvor ansvaret for denne sektoren blir plassert. I dag kan et slikt ansvar ligge på alt fra kommunen, fylkeskommune, næringsliv og høyskole med mer. I vår region har regionrådet tatt ansvar for å opprettholde tilbudet gjennom ulike spleiselag. Det nye stortingsmeldingen må derfor støtte opp om og plassere ansvaret for drift av det desentraliserte høyskoletilbudet.

SAK 36-16, VEDLEGG 1

Utviklingsplaner

- Hedmark og oppland mener det må utarbeides forpliktende utviklingsplaner mellom regionale partnerskap og statlig nivå for å sikre et konkurransedyktig næringsliv og tilgang på kompetent arbeidskraft. Virkemiddelbruken må forvaltes av regionalt nivå og knyttes opp mot regionale satsinger og fortrinn.
- (TM)utviklingsavtaler for å utvikle bærekraftige byer, bygdebyer og distrikt

Differensiert virkemiddelbruk jf. Konkurransefortrinn og ressurser

- Telemark ønsker at næringsarbeidet statlig, regionalt og lokalt samordnes i større grad enn i dag. Arbeid med dette er satt i gang regionalt og lokalt i fylket. Vi mener det er behov for at det statlige arbeidet med næringsutvikling i større grad bidrar til å forsterke regionale initiativ inn i det nasjonale og internasjonale arbeidet. I tillegg bør den offentlige virkemiddelbruken være innrettet slik at den **kan differensieres og tilpasses mot de ulike BA-regionenes næringsstruktur, ressurser og fortrinn.**
- (F) For å nå regjeringens mål om å ruste Norge for fremtiden og sikre bærekraftig vekst og verdiskaping i hele landet er det nødvendig at staten tar ansvar for å gi likeverdige rammebetingelser og tilbud over hele landet, og det må legges opp til en sterkt differensiert distriktpolitikk.

Samspill høyere utdanning – regionalt utviklingsarbeid

- Telemark ønsker tiltak som fremmer samspill mellom høyere utdanningsinstitusjoner og regionalt utviklingsarbeid, slik som den mulige nye incentivordningen. Virkemidlene for styrket samspill må innrettes ut fra de ulike BA-regionenes næringsstruktur, ressurser og fortrinn, og må samordnes med virkemidler som forvaltes av sentrale aktører som Innovasjon Norge, Siva og Norges forskningsråd.
- (Tinn)Kompetanseutvikling/opplæring også for fjellbøndene, mer markedsrettet kompetanseutvikling. Behov for dette ettersom næringsutviklingen i større og større grad retter seg mot reiseliv, opplevelsturisme, mat og mer samarbeid med store reiselivsbedrifter. Landbruksutdanningen må følge med jf. Fjellnettverket sitt arbeid med fjellfagskule.

Styrking av internasjonalt samarbeid

- Telemark ønsker at det regionale folkevalgte nivåer rolle styrkes med oppgaver og ressurser til internasjonalt samarbeid, slik at vi bedre kan bistå kommunene, bo- og arbeidsmarkedsregionene og de tematiske regionene i internasjonale nettverk som f.eks. smarte byer, kyst, fjell, vannvei, park, industriakse, verdensarv, sogeland m.m. Det samme gleder tema som logistikk, infrastruktur, konkurransefortrinn, næring, miljø, klima med mer. Samordning og samarbeid om disse temaene gir vekstkraft til bo- og arbeidsmarkeder i byer og distrikt.

Tverrsektorielt prosjekt- og utviklingsarbeid attraksjonskraft

- Telemark ønsker at det satses statlig på pilotarbeid tilsvarende attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon, med følgeforskning på bo- og arbeidsmarkedsregioner som gjennom prosjektarbeid kan bidra til å videreutvikle metoden. Fylkeskommunen ønsker en statlig satsing på tverrsektorielt prosjekt- og utviklingsarbeid retta mot arbeidsplasser, bomiljø og besøksattraksjoner i kommunene. Gjennom følgeforskning kan vi avdekke hva som virker inn på vekst og utvikle metoden for attraktivitet. Fylkeskommunen samordner gjerne dersom staten stimulerer til tiltak for kunnskap, nettverk og virkemidler til satsingsområder for langsiktig omstillingsarbeid for ei mer bærekraftig utvikling i bo- og arbeidsmarkedsregionene.
- (TM) Støtte faglig og økonomisk opp om utviklinga v attraktive bo- og arbeidsmarkedsregioner

Bioøkonomi/landbruk/kultur- og naturressurser

- H/O Hedmark og oppland har mulighet til å ta en nasjonalt ledende rolle innenfor utviklingen av bioøkonomi. Staten må tilrettelegge for sterkt landbruk og utvikling av arbeidsplasser. Samtidig må det tilrettelegges for økt kommersielt bruk av kultur- og naturområder.
- H/O En bærekraftig distriktpolitikk må legge vekt på å forvalte våre naturressurser og øke naturbasert verdiskaping basert på sterk privat eiendomsrett, lokal råderett og prinsippet «vern gjennom bruk». I fjellkommunene har utviklingen lenge gått i retning av færre arbeidsplasser og fraflytting. Livet i fjellbygdene er i endring og omstilling. Fjellbygdene har kvaliteter som etterspørres av dem som bruker områdene i rekreasjonssammenheng. Fylkestinget savner en tydelig norsk fjellpolitikk som utløser fjellkommunenes utviklingspotensial. Terje Skjeggedal og Kjell Overvåg har satt fokus på fjellpolitikk, eller manglende fjellpolitikk i fagboka «Fjellbygd eller feriefjell». Her gir de en faglig dimensjon til arbeidet med fjellpolitikk, sammen med de nydannede Fjellforsknetten. Tradisjonelt landbruk og besøksnæringene er og har vært tunge innenfor privat sektor i disse områdene. Ofte diskuteres disse næringene adskilt, men for fjellbygdene er det sammenheng mellom attraktivitet for besøkende og landbruk. Landbruket står for landskapspleie/beite, levende landskap og lokal matkvalitet, i tillegg til at matproduksjon har en verdi i seg selv. Land som Sveits har en landbrukspolitikk som ivaretar fjellbygdlandbruket, dette er en modell fylkestinget mener Norge bør ta lærdom av.

Flytting av statlige arbeidsplasser

- (F) Det er presentert tall som viser at veksten i statlig virksomhet i stor grad skjer i hovedstaden og de store byene. Ved å flytte statlig virksomhet til mindre steder, kan en gi svært viktig stimulans både for privat virksomhet og tilflytting. Historien har vist at en klarer å opprettholde og gi god kvalitet ved slik utflytting og etablering, og en får ekstra effekt ved at arbeidskraften i større grad er stabil. Driftskostnader og byggekostnader er også jevnt over mye lavere i distriktsregionene, noe som gir en vann-vinn situasjon, ved at presset i storbyene blir mindre. Regjeringspartienes avtale med Venstre om nytt inntektssystem innebærer en omlegging av politikken, som vi må forvente følges opp i stortingsmeldingen. Med nye digitale løsninger er det også fullt mulig å etablere slike arbeidsplasser på mindre steder enn i byene, og etableringen av Norsk Helsearkiv på Tynset gir eksempelvis en god mulighet til å bygge ut et styrket faglig miljø med flere virksomheter. Den nye stortingsmeldingen må derfor konkretisere en politikk for utflytting av statlige arbeidsplasser i distriktene.

Videreføring av differensiert arbeidsgiveravgift

- (F) Det legges også til grunn at viktige ordninger som differensiert arbeidsgiveravgift må videreføres.

Region- og kommunereform

- (F) Uansett hvor man bosetter seg og organisering av kommune-Norge må det leveres gode tjenester som tar vare på innbyggerne enten det gjelder barnehage, grunn- eller videregående skoler, eldreomsorg og helsetjenester med lokalsykehus, tilstedeværende politi eller selvfølgheligheter som tilgang på vann, strøm og veier som er vedlikeholdt og brøytet om vinteren. Uten denne tryggheten gir det ikke mening å diskutere de ulike virkemidlene i politikken.

Hva kan gjøres for at boligmarkedet skal fungere bedre, i byene og i distriktene?

- (St.meld. nr. 25) Lokal innsats for å gjøre stedene og lokalsamfunnene attraktive blir viktig. Det gjelder f.eks. tilgang på attraktive tomter, opprustning av sentrumsområder og møtesteder, åpning for alternative boformer, bruk av landbrukseieendommer til bosted og gode tjenestetilbud
- (F) I en tid da kommunene skal bosette og integrere flykninger i en større omfang enn tidligere, er det flere nye argumenter for å vurdere boligpolitikken og virkemidlene i distriktet. I diskusjonsnotatet er det vist til at boligmarkedet er forskjellig og at mange mindre steder er det en utfordring at bygge-kostnadene er høyere enn boligprisene. Mange steder er også tilgangen på boliger for dårlig. Den nye stortingsmeldingen må derfor drøfte om nye eller forbedrede virkemidler fra Husbanken kan bidra til å stimulere til økt boligbygging i distriktene.
- (TM) bomiljø er et viktig grep i stedsutviklingsarbeidet videre. For at boligmarkedet skal fungere bedre, i byene og i distriktene, trengs kompetanse og ressurser til arkitektkonkurranser og innovasjon både på inkluderende løsninger i by og bygd, og på muligheter for verdikjeder og næringsutvikling. Arbeidet kan knyttes til langsiktig omstilling med hensyn til integrering, klima og energi, teknologi og nye boform-løsninger.
- H/O Fylkeskommunene bør ha en sentral rolle i forbindelse med prosess rundt utvikling av areal- og boligplanlegging som sikrer lokal og regional utvikling

DISTRIKTSPOLITIKK UNDER NYE FORUTSETNINGER

Hvordan kan den lokale verdiskapingen styrkes?

- (St.meld.nr. 25) Særlig i koblingen mellom mat, kultur og reiseliv er det mange interessante muligheter.
- (V) hvordan utvikle landbruket i fjellbygdene som grunnlag for vekst og verdiskaping? Sveits' landbrukspolitikk for fjellene bør vurderes.

Bredbånd

- (V) Hvordan sikrer vi utbygging av bredbånd også for deltidsinnbyggerne, og hvordan kan vi gjennom planverket sikre at kommunale masterplaner for stier/løyper/sykkelveier etableres?
- H/O En ny distriktspolitikk må opprettholde en differensiert arbeidsgiveravgift, bidra til innovasjon basert på regionale forutsetninger og en godt utbygd infrastruktur i hele regionen. Den nasjonale fordelingsnøkkelen for regionale utviklingsmidler må gjenspeile fylkenes utfordringer fremover.
- (HO) Bredbåndstilbud er viktig i de fleste næringer. Dialogen med markedet skjer mer og mer over nettet. Tilbyderne av bredbånd tar begrenset med risiko og viser til manglende inntjening. Derfor må staten støtte videre utbredelse av bredbånd i distriktene sterkere enn i dag. Dette er en helt nødvendig infrastruktur for videre utvikling av næringslivet.

Infrastruktur og kommunikasjon

- TM Sterke distrikt er avhengig av god og moderne infrastruktur for transport og kommunikasjon. Dette må være et offentlig og statlig ansvar.
- (HO) Kollektivtransport må være bærebjelken for effektiv persontransport i byregioner som er felles bo- og arbeidsmarked. For å styrke utbyggingen av løsninger for kollektivtransport vil det være riktig at det åpnes for at bymiljøavtaler også kan inngås med mindre byer som er regionsentre i byregioner.)
- (HO) For utvikling av attraktive og bærekraftige byregioner må det legges til rette for gode for effektive løsninger for samferdsel i og rundt byområdene, og for å gjøre distriktene attraktive for å bo og for besøk. Det må derfor legges til rette for samferdselsløsninger som både bidrar til effektiv transport innad i den enkelte region og samtidig knytte de ulike delene av fylket til nærmeste storbyområde.
- (F) Mange bo- og arbeidsmarkeder kan ikke dra nytte av regionforstørring rundt byene på grunn av sin geografiske beliggenhet. Fjellregionen er et godt eksempel på det et med flere timer kjøretid til nærmeste by. Vekst må derfor fremmes med utgangspunkt i regionenes egne ressurser og fortrinn.
- (F) Staten må videre ta ansvar for å redusere avstandsulempene for distriktene for å utfylle målsettingen om vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder i hele landet. Dette innebærer blant annet en sterkere satsing på infrastruktur, som ikke bare dreier seg om sentrale riksveier, fylkesveier, et bedre kollektivtilbud, jernbaneutbygging (inkludert elektrifisering av Røros- og Solørbanen og bedre flytilbud for vår egen region til og fra Røros) Den nye stortingsmeldingen må klart tilkjenne at staten vil ta et større ansvar for utbyggingen av bredbånd og mobildekning i distriktene.

SAK 36-16, VEDLEGG 1

Stopp privatisering av helsestell

- TM Likedan er det viktig med et godt utdanningssystem og et godt helsestell i distriktene. Derfor bør en stoppe privatisering og kommersialisering av helsestell, stoppe nedlegging av sykehusene i distriktene og utvikle, fremfor å sentralisere høyere utdanningsinstitusjoner, slik at disse på best mulig måte kan være tilpassa og tjene distriktene de ligger i.

Ressursutnyttning og kompetanse

- (St. meld nr. 25) Legge til rette for en lokal og regionalt tilpasset politikk for å kunne utnytte fortrinn og muligheter i fjellområdene.
- (TM) Telemark ønsker en fortsatt statlig politikk og virkemidler som styrker mulighetene for å videreutvikle modeller der distriktene kan spille på sine fortrinn og ressurser, kompetansemiljø, kultur og identitet, stedsstruktur og fortrinn, og styrke attraksjonskraft for bosted, bedrifter og besøk på sine premisser med innovative langsiktige løsninger.
- TM Telemark ønsker ressurser til å videreutvikle samspillet mellom nivåer og aktører om verdiskaping knytta til ressurser og stedlige kvaliteter og kompetanse. De urbane kvalitetene og byer og bygdebyer som møteplasser for befolkning, bedrifter og besøk har et potensiale vi ser at kommunene jobber godt med dersom de får ressurser til dette. De er klare for gjennomføring og læring gjennom involvering av innbyggerne, innvandrere og kompetansemiljøer knyttet til utfordringer, muligheter og ressurser
- TM Grunnlaget for reell verdiskaping ligg i naturressursene, og utvinning/produksjon og foredling av disse gir grunnlaget for alle andre næringer. Et naturlig utgangspunkt vil da være hvordan vi sikrer at landets rike naturressurser brukes på en slik måte som kommer hele folket til gode. Dette er først og fremst et statlig ansvar i form av politikk og økonomisk styrking, men må også følges opp av fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Naturressurser som olje, vasskraft, strøm, mineraler, fisk, skog og jordbruk bør forvaltes på en måte som sikrer arbeidsplasser, industri og verdiskaping i Norge. All erfaring viser at det er et suksesskriterium å få til hele verdikjeder fra råvare til ferdig produkt. Derfor bør Norge utvikle dette fremfor å være en råvareeksportør av t.d. strøm og tømmer. Andre viktige kriterier for stor verdiskaping er godt lokaldemokrati, en sterk fagbevegelse og små forskjeller mellom folk. Det er dette som gir verdiskaping og grunnlag for bosted –og arbeidsplasser i hele landet fremfor at alle kommuner/regioner skal konkurrere seg imellom for å gjøre seg attraktive for investeringer og tilflytting.
- TM ønsker en god dialog rundt vern og bruk av nasjonale og regionale ressurser, og utviklingsprogram som gir rom for analyser, planer og prosjektarbeid knytta til gjennomføring av bærekraftige forvaltningstiltak og verdiskaping. Det ligger stort potensiale i internasjonale og nasjonale læringsnettverk som også får ressurser til å teste ut gjennom plan og prosjektarbeid.

Stedsutvikling

- TM Fylkeskommunen ønsker at Nasjonalt forum for stedsutvikling styrkes, slik at vi kan samarbeide om målretta gjennomføring av tiltak som bidrar til bærekraftige byer og sterke distrikt. Aktørene i forumet må gjerne styrkes med flere departement og virkemidler til samordna gjennomføring regionalt og lokalt.
- TM Telemark ønsker at rikspolitiske retningslinjer og bestemmelser for samordna areal og transportplanlegging og lokalisering av handel opprettholdes, og at kunnskap om virkninger og prinsippet forankres i meldingen til Stortinget. Vi ønsker at bærekraftige byer og sterke distrikt

SAK 36-16, VEDLEGG 1

fortsatt kan styrkes gjennom styring for rett funksjon på rett plass, lovverk for god utforming for alle og med virkemidler for bærekraftige løsninger.

Flytting av statlige arbeidsplasser

- TM oppfordrer til at statlige arbeidsplasser som kan lokaliseres i vårt langstrakte land plasseres der det kan bygges videre på sterke kompetansmiljøer som bidrar til ytterligere regional utvikling og som styrker byer og distrikt. Vi foreslår et forum for å drøfte strategi for lokalisering og samhandling om statlige arbeidsplasser i regional utvikling som en årlig arena der KMD og Statsbygg m.fl. inviterer fylkeskommunene til å drøfte muligheter og behov.

Landbruk

- TM Jordbruket er et viktig grunnlag for verdiskaping, busetting, kulturlandskap og turisme i distriktene. Telemark fylkeskommune mener derfor landbrukspolitikken må legges om med ei sterkere prioritering av små og mellomstor bruk slik at en sikrer en større matproduksjon i hele landet. Det er også viktig med et tollvern som sikrer en høyes mulig matproduksjon på norske ressurser.
- TM Regionalt nivå ønsker ressurser til praktisk prosjektarbeid slik som urbant landbruk. Kombinert med tverrfaglige tiltak på integrering, læring, innovasjon og næringskjeder kan dette gi nye muligheter og spennende urbane kvaliteter i byer, bygdebyer og distrikt.
- (F) Jordbruket i fjellområdene står for rundt 20-30 prosent av landbruket i Norge, og er meget viktig for sysselsettingen og dermed bosettingen i distriktene. Kommunene i Fjellregionen er blant de 89 norske kommuner som har mer enn 50 prosent av arealet sitt i fjellet og betegnes som fjellkommuner. Fjellandbruket leverer produkter med høy kvalitet og særpreg, og det er vekst i produksjon og verdiskaping. Rørosmat er i mange sammenhenger pekt på en suksess i forhold til lokalmat – og har vekstambisjoner. Økt satsing på fjellandbruket vil være et viktig bidrag for å nå regjeringens målsetting om økt matproduksjon – og styrke bioøkonomien – i tillegg til den lokale verdiskapingen. Dette innebærer blant annet et behov for forskning på hvordan fjellandbruket kan styrke sin posisjon og stimulere til kompetanseutvikling på en rekke områder. Dette vil kunne gi mange nye arbeidsplasser, som det må rekrutteres arbeidstakere til. Sveits er pekt på som et land som har lyktes med sin politikk i forhold til fjellandbruket, og det bør vurderes om det kan hentes inspirasjon til en ny distriktpolitikk fra erfaringene der. Den nye stortingsmeldingen må klart signalisere vilje til å satse på fjellandbruket gjennom økt forskning og nytte tiltak for økt kompetanse og rekruttering.
- (F) Utviklingen i landbruket har nær sammenheng med mulighetene til økt verdiskaping i reiselivet, som i mange områder er preget av en rekke små aktører som gjerne har nær tilknytning til landbruket. Dette gjelder både i forhold til besøkende og «fastboende» med fritidsboliger, som alle benytter seg av rekreasjonsmulighetene områdene våre gir. Den nye stortingsmeldingen kan gi en ny mulighet til å drøfte flerhushjemmets påvirkning på kommuneøkonomien og finansiering av andre fellesgoder, hvordan beboere i fritidsboligene i større grad kan delta i lokalsamfunnet og bidra til å redusere utfordringen demografiutviklingen gir mange steder. Dette sammen med øvrige forslag i dette innspillet og en rekke politikkområder vi ikke har valgt å ta med i denne omgang, gir grunnlag for å utforme en egen fjellpolitikk for framtida. Norge bør på denne måten følge opp den økte internasjonale oppmerksomheten om fjellområdenes betydning for en bærekraftig samfunnsutvikling og ressursutnyttelse, som det blir vist til i diskusjonsnotatet fra regjeringen. Den nye stortingsmeldingen må derfor gi fjellområdene økt oppmerksomhet gjennom en egen fjellpolitikk også i forhold til reiselivet.

SAK 36-16, VEDLEGG 1

- (Tinn) Stort behov for investeringsmidler i driftsbygninger i husdyrhold i fjellområda. Distriktene taper i kampen om investeringsmidler. Vi opplever i større grad nå enn tidligere ei skeivfordeling i bruken av disse midlene i landbruket. Store bruk med store utbygginger reiser med større andel av regionale tilskuddspotten til driftsbygninger, selv om vi i fjellbygdene produserer og investerer innen prioriterte husdyrområder, men i mindre skala. Vi kan ikke holde tritt med dagens utvikling i større og større bruk, vi taper i rasjonaliseringskampen. Vi er avhengige av å beholde flest mulig av gardsbrukene for å ta vare på produksjons/matpotensiale og trygge bosettingen, sikre verdiskaping i reiselivsprodukt, mat og opplevelser, holde kulturlandskapet i hevd, og ikke minst utnyttelse av utmarksbeite til grovfor etende husdyr. Fjellkommunene bør få prioriterte investeringsmidler.

Region og kommunereform

- TM Mange av de utfordringene notatet reiser, vil best kunne løses gjennom en omfattende og målrettet desentralisering av oppgaver FRA statlig, nasjonalt nivå til fylkeskommuner og kommuner. Gjennom å overføre oppgaver fra byråkratisk statlig forvaltning til politiske valgte organer i kommuner og fylkeskommuner vil løsningene effektivt og målrettet finnes gjennom politiske prosesser og solid folkelig forankret innsikt og skjønn. Statlig generelle forskrifter og regler vil aldri kunne ha en tilsvarende lokal treffsikkerhet. Telemark fylkeskommune vil derfor gi tydelig uttrykk for at en omfattende styrking av oppgavene til det regionale folkevalgte nivået er det beste svaret på KMD sitt diskusjonsnotat om hvordan skape vekst og utvikling landet rundt. Sterke primærkommuner med sine nær altomfattende oppgaver knyttet til oppvekst, helse, omsorg og velferd er dessuten under enhver omstendighet "å betrakte som selve grunnmuren i den offentlige velferden som skal likeverdig fordeles over hele landet.
- TM Distriktskommunenes arbeid med lokal samfunnsutvikling, herunder inkludering av arbeidsinnvandrere, næringsutvikling og bærekraftig ressursutnyttning, kan styrkes gjennom ressurser til prosjektarbeid i kommunen og styrking med ressurser til etater med kompetanse som er nødvendig. Fylkeskommunen bidrar gjerne med nettverk for kompetanseutvikling, inspirasjon og i prosjektgruppene etter evne og behov.

Hyttepolitikk

- (HO+vnk) Det tradisjonelle reiselivet har endret seg og hyttefolket har i dag større betydning for fjellbygdene enn det tradisjonelle reiselivet. Det finnes 450000 hytter i Norge med en årlig tilvekst på 5-6000, fortrinnsvis høystandardhytter som ligger 1-4 timers avstand fra primærboligen i byen. Fra forskerhold beskrives utviklingen mot at et sterkt økende antall urbane nordmenn lever en stadig større del av livet sitt på «hytta» som «rekreasjonsmessig byspredning». Hele 190000 Oslo-familier har hytte i en annen kommune. **Eierne av sekundærboliger og vertskommunene har felles interesse av at det utvikles en politikk som fanger opp «flerhushjem»-fenomenet.** Det store antall hytter fører til en vesentlig økning av befolkningstallet i mange små kommuner i perioder av året. Periodevis er innbyggertallet i disse kommunene langt større enn antall fastboende, og dette stiller stadig større krav til både dimensjonering, organisering, kvalitetssikring og finansiering av offentlige tjenester i disse kommunene. Dette gjelder innen samferdsel, transport og IT for mobilitet mellom boligene og jobb – i sekundærbolig. Det gjelder helse- og sosialtjenester – lovpålagte medisinske og sosiale tjenester generelt og i særdeleshet

SAK 36-16, VEDLEGG 1

beredskap; når familien lever livet i flere kommuner må systemet innrettes deretter. Også i miljø- og arealpolitikken gir rekreasjonsmessig byspredning grunn for større politisk oppmerksomhet.

- Sekretariat: fjellområda har gjennomsnittlig 1623 hytter pr kommune, noe som er dobbelt som mange hytter som resten av landet (835 hytter pr. kommune)
- (VNK) Hvordan påvirker flerhushjemmet kommuneøkonomien og tjenestenivået i kommunen? Hvordan kan den demografiske utfordringen bli en mulighet for fjellbygdene?
- (VNK) Deltidsinnbyggerne ønsker å bidra i lokalsamfunnene, men de er ikke innbyggere med dagens innbyggerrettigheter. Det bør utredes «delt borgerskap» med tilhørende delt beskatning

Behov for økning av regionale utviklingsmidler

- (F) De regionale utviklingsmidlene har skapt og skaper muligheter for viktig og nyttig samfunnsutvikling. Nedskjæringene de siste årene har redusert mulighetene til å hjelpe fram nye ideer og etableringer. Dette gir utfordringer med å finne posisjoner for eksempel i forhold til bioøkonomien og internasjonale satsinger i distrikter uten store motorer i næringslivet eller forsknings- og utviklingsmiljøer. Det er derfor viktig at staten bidrar med slike regionale utviklingsmidler i langt større grad enn i dag, og at man i mindre regioner får større mulighet til å påvirke premisene for hvordan disse midlene kan gi resultater. Samtidig er det en utfordring å skaffe risikokapital til det som i distriktene er store etableringer, men som er for små i nasjonal eller internasjonal sammenheng til å være interessante for mange investorer. Når det som ville være en stor etablering i Fjellregionen med rundt 50 arbeidsplasser kan ryke pga. mangel på noen få millioner i risikokapital, er dette svært negativt for arbeidet med å skape et vekstkraftig bo – og arbeidsmarked. I arbeidet med stortingsmeldingen kan det fremmes forslag til tiltak som gir lettere tilgang på risikokapital for etablering av virksomheter i distriktene. Den nye stortingsmeldingen må derfor innebære økt satsing på regionale utviklingsmidler og risikokapital for etablering av bærekraftige arbeidsplasser i distriktene.

Mer lokal rådighet og større inntekter fra statsallmenningene

- (NFS) Mer lokal rådighet over og derigjennom større inntekter av statsallmenningene. Naturressursene i statsallmenningen kan i sin helhet forvaltes av de lokale fjellstyrene innenfor nasjonale rammer. I dag er denne forvaltningen delt mellom fjellstyrene og Statskog SF. Eksempler på saker/ressurser som kan flyttes fra statlig til lokalt nivå
 - Energi (vann/vind/bio)
 - Sand, grus og mineraler
 - Arealressurser
 - (Virkeressurser/tømmer, Statsallmenningsloven §4-5)
 - 100% statens
 - Bruksrett – resten statens
 - Fullt ut lokal ressurs
 - Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) – etter politisk vedtak – elgjakta i 2004
 - Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) kompetanse til å gi samtykke til hundetrening i Hundelovens (§8) i 2007
 - Fjellstyrene overtok (fra Statskog SF) kompetanse til å gi samtykke til motorferdsel i 2015

Er det områder hvor lovgivning eller nasjonal politikk er til hinder for en forsvarlig utnytting av ressursgrunnet i lokalsamfunnet?

- (St. meld. nr. 25) I innspillet til arbeidet med distrikts- og regionalmeldinga peker Fjellregionsamarbeidet....
- (St. meld. nr. 25) Samordning av lokale og nasjonale interesser når det gjelder ressurser og verdier i fjellområdene på at de har ei offensiv holdning til å skape ei positiv utvikling på grunnlag av lokale fortrinn. De legger vekt på at dette kan utløses om regionene i større grad får ta ansvar for egen utvikling. De peker på behovet for en mer differensiert virkemiddelpolitikk for å møte utfordringer i fjellbygdene. Det gjelder mellom anna utfordringer knyttet til utvikling av fler funksjonelt landbruk og spørsmål om forvaltning og utvikling av de store naturområdene i fjellregionene.
- (St. meld. nr. 25) Fjellregionsamarbeidet peker på behovet for finansiering av fellesgode for reiselivet
- (VNK) Hvordan kan fritidsboligfenomenet benyttes konstruktivt i kommunenes nærings- og kulturutvikling – i samspill og ikke i motspill med byene.
- (VNK) Hvordan påvirker flerhushjemmet kommuneøkonomien og tjenestenivået i kommunen? Hvordan kan den demografiske utfordringen bli en mulighet for fjellbygdene?
- (VNK) Deltidsinnbyggerne ønsker å bidra i lokalsamfunnene, men de er ikke innbyggere med dagens innbyggerrettigheter. Det bør utredes «delt borgerskap» med tilhørende delt beskatning.
- (H/O) Det er behov for å avklare statens bidrag til oppfølgingen av regionale planer som er vedtatt med basis i nasjonale vernehensyn. Verneforskrifter/verneområder legger begrensninger i kommersiell bruk av natur som kunne gitt utvikling av nye arbeidsplasser.
- (Tinn) Drift i utmark er i mange tilfeller koblet opp mot annen landbruksvirksomhet. Det skjer imidlertid ei modernisering av utmarksnæringene, ikke bare tradisjonell støling og beitebruk, selv om dette er et svært viktig driftsopplegg. Det er i større grad ei reiselivsmessig utnytting av ressursene med utleie av jakt og fiske og med utleie av husvære som viktige verdiskapingsarenaer. Det er mye arbeid på gang i forhold til å kunne utnytte utmarkspotensialet. Det er viktig å peke på arbeidet med plan og bygningslova, revisjon av landbruk+, forenkling av utmarksforvaltning, Velure – rapporten. Dette er viktig grunnlag for det videre arbeidet med å skape rom for å utnytte næringspotensialet i utmarka mer effektivt og smidig gjøre lokal styring av verneområdene reell. Som Østlandsforskning peker på, bør det gå an å overføre all utmarksforvaltning til plan og bygningsloven også innen verneområdene. To forvaltningsregimer (et i verneområdene og et utenfor verneområdene), gjør forvaltningen unødig komplisert. Et regime kan godt ta inn i seg verneinteressene.
- (NFS) Regjeringen har nedsatt et lovutvalg som skal gjennomgå lovverket for statsallmenningen. Det nye lovverket bør sikre mer lokal rådighet over og derigjennom større inntekter av statsallmenningen.

Hvilke nasjonale interesser er det viktig å ivareta når det åpnes for økt utnyttning og verdiskaping basert på lokale ressurser?

- (H/O) Det er behov for å avklar statens bidrag i oppfølgingen av regionale planer som er vedtatt med basis i nasjonale vernehensyn. Verneforskrifter/verneområder legger begrensninger i kommersiell bruk av natur som kunne gitt utviklinga v nye arbeidsplasser.
- (NFA)Nasjonale- natur- og miljøverdier i statsallmenningen bør sikres ved normative virkemidler

På hvilken måte kan distriktskommunenes arbeid med lokal samfunnsutvikling, herunder inkludering av arbeidsinnvandrere, næringsutvikling og bærekraftig ressursutnyttning styrkes?

- Innvandrere er en nødvendig ressurs for distriktene som preges av eldrebølge og til dels fraflytting. God integrering og inkludering av innvandrere er helt essensielt for å få folk til å ville bosette seg, og bli boende. Kommunene bør stimuleres til å jobbe med strategisk boligplanlegging